

แนวทางการจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืน
ในยุคสังคมดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

**Digital Buddhist Economics Learning Management Approach to
Promotes Sustainable Citizenship in the Digital Society of Secondary
School Students**

ภูมิณัฐ ยงค์พิระกุล¹ ชรินทร์ มั่งคั่ง^{2*} และ วรินทร์ สิริพงษ์ณภัทร³

Phoomnat Yongpeerakul¹, Charin Mangkhang^{2*} and Varintorn Siripongnapat³

^{1,2,3}คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

^{1,2,3}Faculty of Education, Chiang Mai University.

*Corresponding Author's Email: charin.mangkhang@cmu.ac.th

Received 12 June, 2024

Revised 5 September, 2024

Accepted 13 September, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัลที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัลของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา 2) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัล ที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัลของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลผ่านการวิจัยเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษา จำนวน 9 ท่าน เครื่องมือวิจัยที่ใช้ ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการจัดการเรียนประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) Topic (T) กำหนดหัวข้อ, 2) Inspect (I) วิเคราะห์, 3) Make progress (M) ลงมือปฏิบัติ, 4) Epitomize (E) สรุปองค์ความรู้, 5) Recommend (R) ให้คำแนะนำ และ 6) Spread (S) ต่อยอดอย่างยั่งยืน และ 2) แนวทางการจัดการเรียนรู้มีทั้งหมด 3 ด้านดังนี้ 1) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ 2) ด้านสื่อการสอน 3) ด้านการวัดและประเมินผล

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัล, ความเป็นพลเมืองยั่งยืน, สังคมดิจิทัล

Abstract

The research objectives for (1) Studying the learning management process digital economics Buddhist which promote to be the sustainable citizenship of secondary school students, and (2) proposing trend of the learning management process digital economics Buddhist which promote to be the sustainable citizenship of secondary school students. This is qualitative research. The research methodology involved the collection of data through document analysis and semi-structured interviews conducted with nine teachers specializing in social studies at the secondary school students.

The results of this research reveal that: (1) The learning management process consists of a total of 6 steps: T (Topic), I (Inspect), M (Make progress), E (Epitomize), R (Recommend) and S (Spread) and (2) The learning management guidelines consist of three dimensions: 1) learning activity organization; 2) media and learning resources; and 3) assessment and evaluation

Keywords: Digital Buddhist Economics Education, Sustainable Citizenship, Digital Society

บทนำ

การเข้ามาของแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าหมายที่ 17 คือร่วมมือเพื่อพิชิตเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน มุ่งมั่นที่จะเพิ่มความร่วมมือระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา (North-South) และความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (South-South) เพื่อให้เกิดความยุติธรรม เปิดกว้างและเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย โดยการจะก้าวเข้าสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ได้นั้น ต้องอาศัยการพัฒนาในการเข้าถึงเทคโนโลยีและความรู้เป็นสิ่งสำคัญในการแบ่งปันความคิดและสนับสนุนนวัตกรรม (United Nations, 2024) และในขณะเดียวกันคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตั้งเป้าประสงค์ในแผนพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้นักเรียนมีโอกาส มีความเสมอภาค และเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) แต่ในยุคสังคมดิจิทัลที่มีการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลของเยาวชนมากขึ้น เช่น โทรศัพท์เคลื่อนที่ โดยส่วนใหญ่เน้นการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อความบันเทิง ไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์รวมถึงขาดการวิเคราะห์แยกแยะสื่อ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีความรับผิดชอบ (Ministry of Digital Economy and Society, 2019) ทำให้การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในห้องเรียนยังไม่สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะตอบสนองต่อความยุคสังคมดิจิทัลและเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงจำเป็นต้องส่งเสริมให้นักเรียนมีความเป็นพลเมืองยั่งยืนในยุคดิจิทัล

ความเป็นพลเมืองยั่งยืนในยุคดิจิทัลเป็นผลจากการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นปฏิบัติการทางสังคมที่มุ่งเน้นการแก้ไข บรรเทาปัญหาทั้งด้านสิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม เป็นการพัฒนา

ต่อออกจากแนวคิดของการเป็นพลเมือง โดยมีมิติที่สำคัญ 3 มิติ คือ มิติด้านสังคม มิติด้านเศรษฐกิจ และ มิติด้านสิ่งแวดล้อม (Poeck et al, 2009) สอดคล้องกับงานของ Jaufar (2021) ที่กล่าวว่า การเป็นพลเมือง ยั่งยืนจะทำให้สามารถก้าวข้ามสถานภาพ และบรรทัดฐานเดิม ผู้การสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน ตระหนักได้เรามีชีวิตอยู่ในระยะเวลาหนึ่ง ดังนั้นการบริโภคทรัพยากรอย่างเหมาะสมเพื่อให้โอกาสต่อ คนรุ่นต่อไปได้เข้าถึงทรัพยากรเป็นเรื่องสำคัญ มีความรับผิดชอบค้ำึงถึงสิทธิของผู้อื่นในสังคมควบคู่ กับการให้ความสำคัญกับการปกป้องสิทธิของสิ่งแวดล้อม พลเมืองยั่งยืนในยุคดิจิทัลต้องมีความ ตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำของตนเองต่อตนเอง ผู้อื่นในสังคมปกติและสังคมดิจิทัล รวมถึง ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ตระหนักถึงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสม ปลอดภัย มีความคิดริเริ่ม (Initiative Thinking) มีการพึ่งพาเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสมไม่มากหรือน้อยเกินไป ความเป็น พลเมืองยั่งยืนเป็นคุณลักษณะที่สำคัญในยุคสังคมดิจิทัลเพื่อให้นักเรียนมีความสามารถในการปรับตัวได้ อย่างเหมาะสมและมีคุณภาพในยุคสังคมดิจิทัล

ผู้ศึกษาเห็นว่าควรมีการจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัลในระดับมัธยมศึกษา นักเรียนใน ระดับมัธยมศึกษาเป็นช่วงของการเรียนรู้ และเป็นช่วงเริ่มเข้าถึงสังคมออนไลน์ จึงมีความเหมาะสมกับ การเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัล เนื่องจากเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะความเป็นพลเมือง ยั่งยืนในยุคดิจิทัล การจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัลเป็นการนำแนวคิดพุทธเศรษฐศาสตร์ที่มี เป้าหมายสูงสุดคือการบรรลุความสุขและพ้นทุกข์โดยสิ้นเชิง ระมัดระวังไม่ให้เกิดความเป็นทุกข์ ภายหลัง ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นหลักของอริยมรรคมีองค์ 8 ประการ ผ่านการลงมือปฏิบัติ ด้วยตัวเอง เรียนรู้ความหมายของสมาธิ สติมั่นคงและความไม่เที่ยงแท้ (อภิชัย พันธเสน, 2558) และ สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2551) เป้าหมายของการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา มุ่งเน้นให้ เกิดการปฏิบัติในการพัฒนาตนเองและส่วนรวม ประยุกต์ร่วมกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อส่งเสริม ทักษะที่สามารถแก้ปัญหา สร้างสรรค์และพัฒนาได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัล ที่ส่งเสริมความเป็น พลเมืองยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัลของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา
2. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัล ที่ส่งเสริมความเป็นพลเมือง ยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัลของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัล ที่ส่งเสริมความเป็นพลเมือง ยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัล

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาและพัฒนาเครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

2.1 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่ง โครงสร้าง และแบบสังเกตห้องเรียน โดยพัฒนาแบบสัมภาษณ์ สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพจากกรอบแนวคิด ใช้ประเด็นคำถามเกี่ยวกับ 1) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2) ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ 3) ด้านการวัดและการประเมินผล

2.2 แบบวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร รวบรวมข้อมูลเอกสารในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืนในนักเรียนระดับมัธยมศึกษา สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย แบ่งประเภทตามเนื้อหาเอกสาร แล้วสังเคราะห์เนื้อหาประเภทต่างๆ

ขั้นตอนที่ 3 การสัมภาษณ์ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาและสังเกตการเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีการศึกษา 2566 จำนวน 9 ท่าน โดยคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านนั้น ๆ ไม่น้อยกว่า 5 ปี

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล จากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสัมภาษณ์ รวบรวมวิเคราะห์สังเคราะห์แนวคิดใหม่เกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้นำมาเรียบเรียงให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัย สังเคราะห์ และสรุปข้อมูลที่ได้นำมาอภิปรายผลตามแนวคิดและทฤษฎี เพื่อค้นหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลการศึกษาเป็นการสรุปผลการศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืน

ผลการวิจัย

ผลจากการวิจัย เรื่อง แนวทางการจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัล ที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 2 ข้อ โดยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัล ที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัลของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการในการจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัลใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวคิดพุทธเศรษฐศาสตร์และเชื่อมโยงกับทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล มุ่งเน้นให้นักเรียนใช้กระบวนการคิดแบบอริยมรรคมีองค์ 8 ในการวางแผน ตัดสินใจ และแก้ไขปัญหา ส่งเสริมให้เกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ การรับผิดชอบ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสืบค้น เพื่อประยุกต์ในการแก้ไขปัญหาอย่างเหมาะสมและยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน ดังนี้ T (Topic) กำหนดหัวข้อ ครูเป็นผู้เปิดมุมมองของนักเรียนผ่าน วิดีโอ ข่าวสาร สถานการณ์ต่างๆ ในสังคม นักเรียนทำการเลือกประเด็นที่สนใจในการศึกษาจากสถานการณ์ดังกล่าว โดยมีครูเป็นผู้แนะนำ I (Inspect) วิเคราะห์ นักเรียนทำการวิเคราะห์ความรู้ตรวจสอบความถูกต้องตามหลักสัมมาสัมมันตะโดยใช้การปรึกษาร่วมกันเป็นกลุ่มและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสืบค้นตามหลักสัมมาทิฐิความเข้าใจ สัมมาสังกัปปะและสัมมาวาจาด้วยการเจรจาอย่างเหมาะสม M (Make progress) ลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการคิดและสติปัญญาตามแนวคิดพุทธเศรษฐศาสตร์ ต้องอาศัยการลงมือปฏิบัติผ่านสถานการณ์จำลอง การระดมสมอง การอภิปรายกลุ่ม สืบค้นจากสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสมภายใต้หลักสัมมาสติ หลักสัมมาวาจาและสัมมาสมาธิความเพียรพยายามในการหาคำตอบอย่างตั้งใจมุ่งมั่น E (Epitomize) สรุปองค์ความรู้ สรุปองค์ความรู้ของตนจากการลงมือปฏิบัติออกมาเป็นองค์ความรู้ใหม่ให้มีความเหมาะสมกับบทบาทตนเองตามหลักสัมมาอาชีพะ เพื่อสร้างความเข้าใจในตัวเองควบคู่กับการสร้างองค์ความรู้ใหม่ R (Recommend) ให้คำแนะนำ ครูทำหน้าที่เสนอแนะแนวทางใหม่ๆ ให้กับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถนำไปต่อยอดสู่ความเป็นพลเมืองยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัลได้ S (Spread) ต่อยอดอย่างยั่งยืน นักเรียนนำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการปฏิบัติและผ่านการแนะนำแนวทางเพิ่มเติมจากครูมาประยุกต์ใช้ ซึ่งคุณลักษณะความเป็นพลเมืองยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัลสามารถเขียนเป็นองค์ประกอบได้ 3 ด้าน ดังนี้ ด้านการเมืองคือความมีส่วนร่วมในสังคม มีส่วนร่วมในชุมชน โรงเรียนที่ตนดำรงอยู่ ด้านจริยธรรม ตระหนักถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เห็นคุณค่าของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างยั่งยืน สามารถใช้สื่อดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม และด้าน

ความสัมพันธ์ มีความรับผิดชอบในผลกระทบของการกระทำต่อผู้อื่น ตระหนักถึงความเป็นมนุษย์ โดยสามารถอธิบายผ่านแผนภาพที่ 1 TIMERS Model ผู้ความเป็นพลเมืองยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล

แผนภาพที่ 1 TIMERS Model

ที่มา: ภูมิณัฐ ยงค์พีระกุล และคณะ (2567)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัล ที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัลของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งจากการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาจำนวน 9 คน จากผลการตอบแบบสัมภาษณ์สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ด้านการจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนควรใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเนื่องจากการจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัล เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ของตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติ

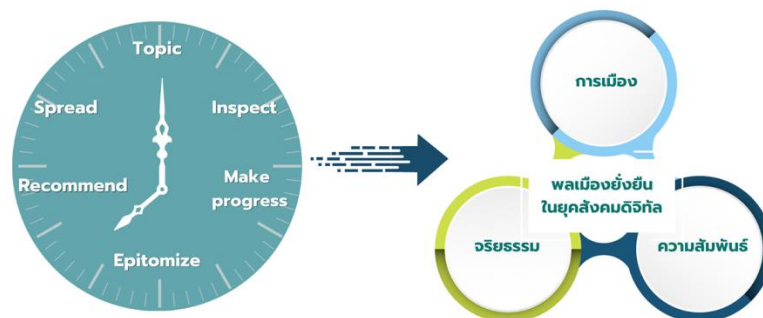
2. ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ครูผู้สอนควรส่งเสริมให้มีการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะทางด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และควรมีการดูแล ให้คำแนะนำในการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อให้เกิดการใช้งานอย่างเหมาะสม

3. ด้านการวัดและการประเมินผล ครูผู้สอนควรใช้การประเมินผลรายบุคคล ผ่านการสังเกตกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน เพื่อวัดและประเมินผลคุณลักษณะความเป็นพลเมืองยั่งยืนของนักเรียน

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัย

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เรื่องกระบวนการจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัลในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา สามารถสรุปองค์

ความรู้ใหม่ได้ว่าเป็นพลเมืองยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล จะส่งผลให้นักเรียนเป็นพลเมืองที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำต่อตนเองและผู้อื่น ในสังคมปกติและสังคมดิจิทัล ตลอดจนผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ครูจำเป็นจะต้องมีความเป็นพลเมืองยั่งยืนจึงจะสามารถจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัล ที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความเป็นพลเมืองยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัลได้ ผ่านกระบวนการ T (Topic) กำหนดหัวข้อ I (Inspect) วิเคราะห์ M (Make progress) ลงมือปฏิบัติ E (Epitomize) สรุปองค์ความรู้ R (Recommend) ให้คำแนะนำ และ S (Spread) ต่อยอดอย่างยั่งยืน เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล โดยสามารถอธิบายคุณลักษณะของพลเมืองยั่งยืนในยุคดิจิทัลได้ว่า พลเมืองยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัลเป็นพลเมืองที่มีความตื่นตัวและกระตือรือร้นในสังคมดิจิทัล แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการเมือง คือการเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนในสังคมที่ตนดำรงอยู่ทั้งสังคมปกติและในสังคมดิจิทัล ตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในสังคมอย่างยั่งยืนผ่านด้วยการมีทัศนคติ ความคิดริเริ่ม และการคิดวิจรรณญาณ ด้านจริยธรรม ในด้านจริยธรรมเป็นหลักการสำคัญในการสร้างความยั่งยืนในสังคม โดยจำเป็นต้องมีความตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างสิ่งแวดล้อมและการดูแลให้เกิดความยั่งยืนในสิ่งแวดล้อม จนถึงระดับการส่งเสริมให้ผู้อื่นมีความตระหนักถึงผลของการกระทำต่อสิ่งแวดล้อมผ่านสังคมดิจิทัล ด้านความสัมพันธ์ จำเป็นต้องมีความตระหนักถึงความสำคัญของความเป็นมนุษย์ในสังคมที่มีการมีปฏิสัมพันธ์กับเทคโนโลยีเป็นเรื่องปกติ และต้องเข้าใจผลกระทบของการกระทำของตนเองต่อผู้อื่น

แผนภาพที่ 2 TIMERS Model สู่ความเป็นพลเมืองยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล

ที่มา: ภูมิณัฐ ยงค์พีระกุล และคณะ (2567)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัย เรื่อง แนวทางการจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัล ที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 2 ข้อ โดยจะทำการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 กระบวนการจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัล ที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัลของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัลเป็นการนำหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ตามแนวคิดพุทธเศรษฐศาสตร์มาประยุกต์ในการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดพุทธเศรษฐศาสตร์ของ อภิชาติ พันธเสน (2558) ซึ่งได้อธิบายว่าเป้าหมายสูงสุดของพุทธเศรษฐศาสตร์คือการบรรลุความสุขและพ้นทุกข์โดยสิ้นเชิง แต่นุชนิยมยังไม่เข้าใจถึงขั้นความสุขที่เหนือกว่านั้น จึงแสพความสุขแบบกามสุข ความสุขที่สนองจากวัตถุก็ได้ แต่ต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดความเป็นทุกข์ภายหลัง จะต้องไม่เป็นการเบียดเบียนตัวเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นหลักของอริยมรรคมีองค์ 8 ประการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดอริยมรรคของ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์(2559) ซึ่งอธิบายไว้ว่า หลักอริยมรรคเป็นข้อปฏิบัติเพื่อไปสู่การหลุดพ้นจากทุกข์ มีความสุขโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น โดยมีการประยุกต์ใช้การจัดการเรียนรู้ร่วมกับการปรับใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อสร้างความต่อเนื่องทางการเรียนรู้ และสามารถนำเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ในการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับ Wikramanayake (2005) ที่ได้เสนอการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการจัดการศึกษาดังนี้ 1) เพื่อให้เกิดความสร้างสรรค์ การแสวงหาความรู้ 2) การนำเสนอความรู้ 3) การประเมินความรู้ 4) สนับสนุนการตัดสินใจ 5) เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบแนวทางการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบของโมเดล TIMERS ประกอบไปด้วย T (Topic) กำหนดหัวข้อ I (Inspect) วิเคราะห์ M (Make progress) ลงมือปฏิบัติ E (Epitomize) สรุปองค์ความรู้ R (Recommend) ให้คำแนะนำ และ S (Spread) ต่อยอดอย่างยั่งยืน ทั้งนี้แนวทางการจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัลเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ต้องการให้นักเรียนสามารถรับมือและปรับตัวกับสถานการณ์ยุคดิจิทัลได้ สอดคล้องกับงานวิจัยพัชชา ช่างขวัญยืน และคณะ (2564) ที่กล่าวว่าจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัล เป็นแนวทางที่จะส่งเสริมให้นักเรียนมีความเข้าใจ คิดวิเคราะห์ และสามารถนำองค์ความรู้ไปปรับใช้ในโลกรจริงและโลกดิจิทัลได้ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในการเป็นพลเมืองยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัลที่จำเป็นต้องมีความสร้างสรรค์ ตระหนักถึงผลของการกระทำ และคำนึงถึงความยั่งยืนทั้งในโลกจริงและโลกดิจิทัล สอดคล้องกับ Kurian, Munshi, and Bartlett (2014) ซึ่งได้กล่าวว่าพลเมืองยั่งยืนมีความมุ่งมั่นที่จะทำเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้สำเร็จในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว การเป็นพลเมืองยั่งยืนต้องมีการตระหนักถึงการจัดการผลกระทบทางสังคม สิ่งแวดล้อม จริยธรรม และกฎหมาย

ความเป็นพลเมืองยั่งยืนเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นต่อออกจากความเป็นพลเมืองผ่านมุมมองความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัล ที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัลของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา สรุปลงได้ตามลำดับ ดังนี้ 1) ด้านการจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนควรใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเนื่องจากการจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัล เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ของตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติ สอดคล้องกับนิติบดี สุขเจริญ และเปศล ชอบผล (2565) การจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีหลายรูปแบบได้แก่ แบบเน้นกิจกรรม (Activity-Based Learning) แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) แบบใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning) แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Learning) แบบใช้การคิดเป็นฐาน (Thinking Based Learning) แบบบริการสังคม (Service Learning) แบบสืบเสาะ (Inquiry-Based Learning) แบบค้นพบ (Discovery Learning) และ แบบเน้นภาระงาน (Task-Based-Learning) การจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีส่วนในการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณอย่างเห็นได้ชัดเจน 2) ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ครูผู้สอนควรส่งเสริมให้มีการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะทางด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และควรมีการดูแล ให้คำแนะนำในการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อให้เกิดการใช้งานอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของเขาวเรศ ภัคจิตติร และคณะ (2563) การเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นการมุ่งเน้นให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ฝึกทักษะการทำงานกลุ่ม พัฒนาการคิดสร้างสรรค์ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้และเพื่อสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งเป็นทักษะที่มีความจำเป็นในยุคสังคมดิจิทัล 3) ด้านการวัดและประเมินผล ครูผู้สอนควรใช้การประเมินผลรายบุคคลผ่านการสังเกต กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน เนื่องจากการวัดและประเมินผลคุณลักษณะความเป็นพลเมืองยั่งยืนของนักเรียน สอดคล้องกับ ศิระ ประเสริฐศักดิ์ และคณะ (2566) ได้กล่าวว่าการวัดและประเมินผลต้องครอบคลุม รอบด้าน และตามสภาพจริง มีการเชื่อมโยงกับประสบการณ์เรียนรู้ที่มีความหลากหลายของนักเรียน โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลายและเก็บรวบรวมข้อมูลจากกระบวนการเรียนรู้อการทำงาน การปฏิบัติงาน

บทสรุป

แนวทางการจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัล ที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา เป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่มีการประยุกต์แนวคิดพุทธเศรษฐศาสตร์ร่วมกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล มุ่งเน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดริเริ่มสร้างสรรค์

ความตระหนักในผลของการกระทำของตนเองต่อทั้งในโลกจริงและโลกเสมือนซึ่งเป็นหนึ่งในคุณลักษณะความเป็นพลเมืองยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล ในการจัดการเรียนรู้ครูผู้สอนควรมีการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่บูรณาการการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้เกิดการลงมือปฏิบัติของนักเรียนและมีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสม การวัดและการประเมินผลควรใช้การวัดและประเมินผลตามสภาพจริงเพื่อให้ความครอบคลุมในความหลากหลายของนักเรียน ทั้งนี้การส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษามีความจำเป็นอย่างมากในการปรับตัวเข้ากับยุคสังคมดิจิทัลได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 กรอบความคิดของครูผู้สอนควรมีความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการกับชีวิตประจำวันจึงเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนที่เปิดพื้นที่การเรียนรู้ให้นักเรียนเกิดการพัฒนาความเป็นพลเมืองยั่งยืนได้ มีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม ในขณะที่ประเทศชาติกำลังอยู่ในยุคสังคมดิจิทัล

1.2 ครูผู้สอนควรมีความพร้อม ความเข้าใจในการประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการพัฒนาหน่วยการจัดการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัล ที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปทดลองใช้หรือทำการวิจัยเชิงทดลองเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของแนวทางดังกล่าว

2.2 ควรมีการศึกษาความคงทนความเป็นพลเมืองที่ยั่งยืนจากผลการเรียนรู้พุทธเศรษฐศาสตร์ดิจิทัลในห้องเรียนสังคมศึกษาที่มีนักเรียนความหลากหลายวัฒนธรรมเพื่อรองรับความเป็นพลเมืองโลกในยุคสังคมดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

- นิติบดี สุขเจริญ และเปศล ชอบผล. (2565). การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อพัฒนาการคิดขั้นสูง: การวิเคราะห์ทอภิมาน. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยธนบุรี, 16(1). 79-92.
- เยาวเรศ ภักดีจิตร, บังอร ทิวาพรภานุกุล, และทิพรรัตน์ มาศเมธาทิพย์(2563). รูปแบบการบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสร้างสรรค์สร้างนวัตกรรมที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาคณะครุศาสตร์. *มรм.*, 14(3), 159-172.
- ศิระ ประเสริฐศักดิ์, อรุณกมล จันทรส, กาญจนา บุญส่ง, และนิภา เพชรสม. (2566). การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงในยุคดิจิทัล. *วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์*, 6(2), 83-99.
<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JPR/article/view/269436/181351>.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์. (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 34. โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566 - 2570) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*.
<https://www.obec.go.th/archives/813787>
- อพัชชา ช้างขวัญยืน, รุจโรจน์ แก้วอุไร, วินัย วงษ์ไทย, และเอี่ยมพร หลินเจริญ. (2564). การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัล. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 23(3), 452-465.
- อภิชัย พันธเสน. (2558). *พุทธเศรษฐศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 4). อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- Jaufar, S. (2021). Shaping of sustainable citizenship among young people of Kulhudhuffushi, Maldives and Hamilton. New Zealand: context, Sustain Earth.
- Kurian, P. A., Munshi, D., & Bartlett, R. V. (2014). Sustainable citizenship for a technological world: negotiating deliberative dialectics. *Citizenship Studies*, 18(3-4), 435-451.
- Ministry of Digital Economy and Society. (2019). Thailand digital economy and society development plan (2018-2037). Office of National Digital Economy and Society Commission.
- Poeck, K. Van, Vandenabeele, J. & Bruyninckx H. (2009). SUSTAINABLE CITIZENSHIP AND EDUCATION. Conference 'Lifelong Learning Revisited: What Next? At: Stirling, Scotland.
- UNESCO. (2017). Fostering digital citizenship education in Asia-Pacific.
<https://bangkok.unesco.org/content/fostering-digital-citizenship-education-asia-pacific>
- United Nations. (2024). *Sustainable development goals*. The United Nations.
<https://www.un.org/sustainabledevelopment/globalpartnerships/>.
- Wikramanayake, G. (2005). Impact of Digital Technology on Education. In 24th National Information Technology Conference.